

Małgorzata Polna

*Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Instytut Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej
marten@amu.edu.pl*

Znaczenie podatku leśnego w dochodach budżetowych gmin województwa wielkopolskiego

Zarys treści: W pracy przedstawiono znaczenie podatku leśnego jako źródła dochodów gmin w województwie wielkopolskim. Określono kształtowanie się wysokości i przestrzennego zróżnicowania wpływów z tytułu podatku leśnego. Uwzględniono podział na gminy wiejskie, miejskie i miejsko-wiejskie. Omówiono podstawy prawne podatku leśnego. Badaniami objęto lata 2008–2017. Badania wykazały, że podatek leśny największą rolę jako źródło dochodów odgrywa w gospodarce budżetowej gmin wiejskich, chociaż jego znaczenie w tych jednostkach samorządu terytorialnego jest niewielkie.

Słowa kluczowe: lasy, podatek leśny, dochody gmin, zróżnicowanie przestrzenne, województwo wielkopolskie

Wprowadzenie

Najważniejszym źródłem dochodów gmin są ich dochody własne. Dostarczają one nie tylko znaczne środki do budżetu, ale także decydują o zakresie samodzielności dochodowej gmin. Ich wysokość i udział w dochodach ogółem ma istotne znaczenie dla możliwości zaspokajania potrzeb mieszkańców oraz stabilnego rozwoju lokalnego. Ponadto ocena własnego potencjału dochodowego gmin pozwala określić długookresową zdolność samorządów do finansowania realizowanych przez nie zadań (Lubińska i in. 2007, Kozera 2017). Według Trojanek (2010) jednym z elementów istotnie wpływających na kształt dochodów gmin są podatki: rolny, leśny oraz od nieruchomości, przy czym wielkość ich udziału zależna jest nie tylko od ustalonej wysokości płaconego podatku i specyfiki gmin, biorąc pod uwagę podział na gminy miejskie, miejsko-wiejskie oraz wiejskie, ale także od osiąganego poziomu dochodów własnych i dochodów ogółem w poszczególnych gminach.

W literaturze przedmiotu często poruszane były kwestie poziomu i struktury dochodów gmin, znaczenia udziału wpływów z podatku rolnego w strukturze

dochodowej samorządu gminnego, a także jego oceny (m.in. Motek 2005, 2006, 2008, 2011, Podstawka 2005, Utzig 2007, Chmielewska 2009, Wojewodziec 2009, Czempas 2016, Gruzziel 2016, Kańduła, Śmiechowicz 2016, Kozera 2017). Natomiast prac, w których przedstawiono zagadnienie wpływów z podatku leśnego, jest niewiele. W publikacjach tych podatek leśny jest omawiany wraz z podatkiem od nieruchomości i rolnym, a analiza ogranicza się do wybranej jednostki samorządu terytorialnego (Zaborek, Czarnecki 2018) lub województwa (Kokot 2009, Trojanek 2010), zaś aspekt przestrzenny analizowanego zagadnienia został zupełnie pominięty. Z kolei praca Potockiego (2016) przedstawia szczegółowo prawną charakterystykę podatku leśnego oraz ocenia zmiany, które zostały wprowadzone z dniem 1.01.2016 r. Wyniki badań odnoszących się do przestrzennego zróżnicowania wpływów z tytułu podatku leśnego w gminach wiejskich w Polsce w latach 2008 i 2016 prezentuje praca Milewskiej (2017). Analiza dotyczy udziału kwot z tytułu podatku leśnego w dochodach ogółem.

Celem artykułu jest przedstawienie znaczenia podatku leśnego jako źródła dochodów gmin w województwie wielkopolskim. Określono kształtowanie się wysokości i przestrzennego zróżnicowania wpływów z tytułu podatku leśnego. Uwzględniono podział na gminy wiejskie, miejskie i miejsko-wiejskie. Badaniem objęto lata 2008–2017. Podstawę opracowania stanowiły dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS. W pracy posłużono się metodą wskaźnikową, analizy związków oraz kartograficzną. W ramach tej pierwszej zastosowanie znalazły wskaźniki struktury, natężenia, dynamiki oraz zmienności zjawisk. Do określenia związków między zmiennymi wykorzystano analizę korelacji liniowej bazującej na współczynniku korelacji Pearsona. Natomiast spośród metod kartograficznych zastosowano wykres liniowy złożony oraz kartogramy przedstawiające zróżnicowanie przestrzenne badanych zjawisk.

Podatek leśny w świetle regulacji prawnych

Opodatkowanie lasów w Polsce zostało zapoczątkowane w latach 40. ubiegłego wieku. Pierwsze przepisy dotyczące opodatkowania lasów zawarte były w aktach prawnych odnoszących się do podatków lokalnych, a następnie podatku gruntowego (Potocki 2016). Kompleksowe rozwiązania w zakresie opodatkowania lasów wprowadziła dopiero ustawa o podatku rolnym z dnia 15 listopada 1984 r. Na mocy tej ustawy od gruntów leśnych uiszczany był podatek rolny. Grunty pod lasami przeliczano na hektary przeliczeniowe przy zastosowaniu przelicznika dla VI klasy gruntów ornych. Podatek leśny został wprowadzony w 1992 r. ustawą o lasach z dnia 28 września z 1991 r. Zgodnie z jej zapisami opodatkowaniu podatkiem leśnym podlegały wszystkie lasy z wyjątkiem niezwiązanych z gospodarką leśną, zajętych na ośrodki wypoczynkowe, działki budowlane i rekreacyjne oraz wyłączonych decyzjami administracyjnymi z gospodarki leśnej na cele inne niż leśne. W przypadku nadleśnictw, osób prawnych i jednostek organizacyjnych nieposiadających osobowości prawnej podstawę opodatkowania podatkiem leśnym stanowiła liczba hektarów przeliczeniowych, ustalona na podstawie powierzchni

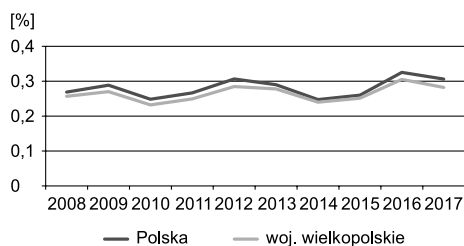
głównych gatunków drzew w drzewostanie i klas bonitacji drzewostanu dla głównych gatunków drzew, wynikających z planu urządzenia lasu, według stanu na dzień 1 stycznia roku podatkowego. Podatek leśny od 1 ha przeliczeniowego wynosił za każde półrocze roku podatkowego równowartość pieniężną 0,125 m³ drewna tartaczno-iglastego, obliczoną według średniej ceny sprzedaży tego drewna uzyskanej przez nadleśnictwa w poprzedzającym półroczu. Z kolei podatek leśny od osób fizycznych ustalał w drodze decyzji wójt (burmistrz, prezydent) właściwy ze względu na miejsce położenia lasu.

Natomiast od 1 stycznia 2003 r. kwestie podatku leśnego reguluje ustawa o podatku leśnym z dnia 30 października 2002 r. Zgodnie z jej zapisami opodatkowaniu podatkiem leśnym podlegają lasy, z wyjątkiem zajętych na wykonywanie innej działalności gospodarczej niż działalność leśna. Lasami w rozumieniu ustawy są grunty leśne sklasyfikowane w ewidencji gruntów i budynków jako lasy i oznaczone symbolem Ls. Natomiast pod pojęciem działalności leśnej należy rozumieć działalność właścicieli, posiadaczy lub zarządców lasów w zakresie zarządzania, ochrony i zagospodarowania lasu, utrzymania i powiększania zasobów i upraw leśnych, gospodarowania zwierzyną, pozyskiwania drewna, żywicy, choiniek, karpiny, kory, igliwia, zwierzyny oraz płodów runa leśnego, a także sprzedaż tych produktów w stanie nieprzerobionym.

Podmiotem podatku są osoby fizyczne i prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, będące właścicielami, użytkownikami, samoistnymi posiadaczami lasów lub posiadaczami lasów będących własnością Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego. Organem podatkowym wymierzającym podatek jest wójt, burmistrz lub prezydent miasta. Podstawę opodatkowania podatkiem leśnym stanowi powierzchnia lasu, wyrażona w hektarach, wynikająca z ewidencji gruntów i budynków. Stawka podatku od 1 ha wynosi równowartość pieniężną 0,220 m³ średniej ceny sprzedaży drewna, uzyskanej przez nadleśnictwa za pierwsze trzy kwartały roku poprzedzającego rok podatkowy. Cenę tę ogłasza corocznie prezes GUS w Dzienniku Urzędowym RP „Monitor Polski” do dnia 20 października. Jest ona podstawą do ustalenia stawek lokalnych. Kształtowanie się przeciętnej wysokości średniej ceny sprzedaży drewna, stanowiącej podstawę obliczenia stawki podatku leśnego w latach 2008–2017, a także wysokość stawek podatkowych dla 1 ha gruntów leśnych przedstawiono w tabeli 1.

W przypadku lasów wchodzących w skład rezerwatów przyrody i parków narodowych stawka podatku leśnego ulega zmniejszeniu o połowę. Należy zauważyć, że do końca 2015 r. preferencyjną, 50-procentową stawką, objęte były też lasy ochronne.

Zwolnieniu od podatku leśnego podlegają lasy z drzewostanem w wieku do 40 lat, lasy wpisane do rejestru zabytków oraz użytki ekologiczne.

Ryc. 1. Udział podatku leśnego w dochodach własnych w latach 2008–2017

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 1. Stawki podatku leśnego w Polsce w latach 2008–2017

	Wyszczególnienie										
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Srednia cena drewna stanowiąca podstawę obliczenia stawki podatku rolnego (za m ³)	147,23	152,53	136,54	154,65	186,68	186,42	171,05	188,85	191,77	181,07	
Podatek leśny w odniesieniu do 1 ha lasów	32,40	33,56	30,04	34,02	41,07	41,01	41,01	41,55	42,19	42,00	

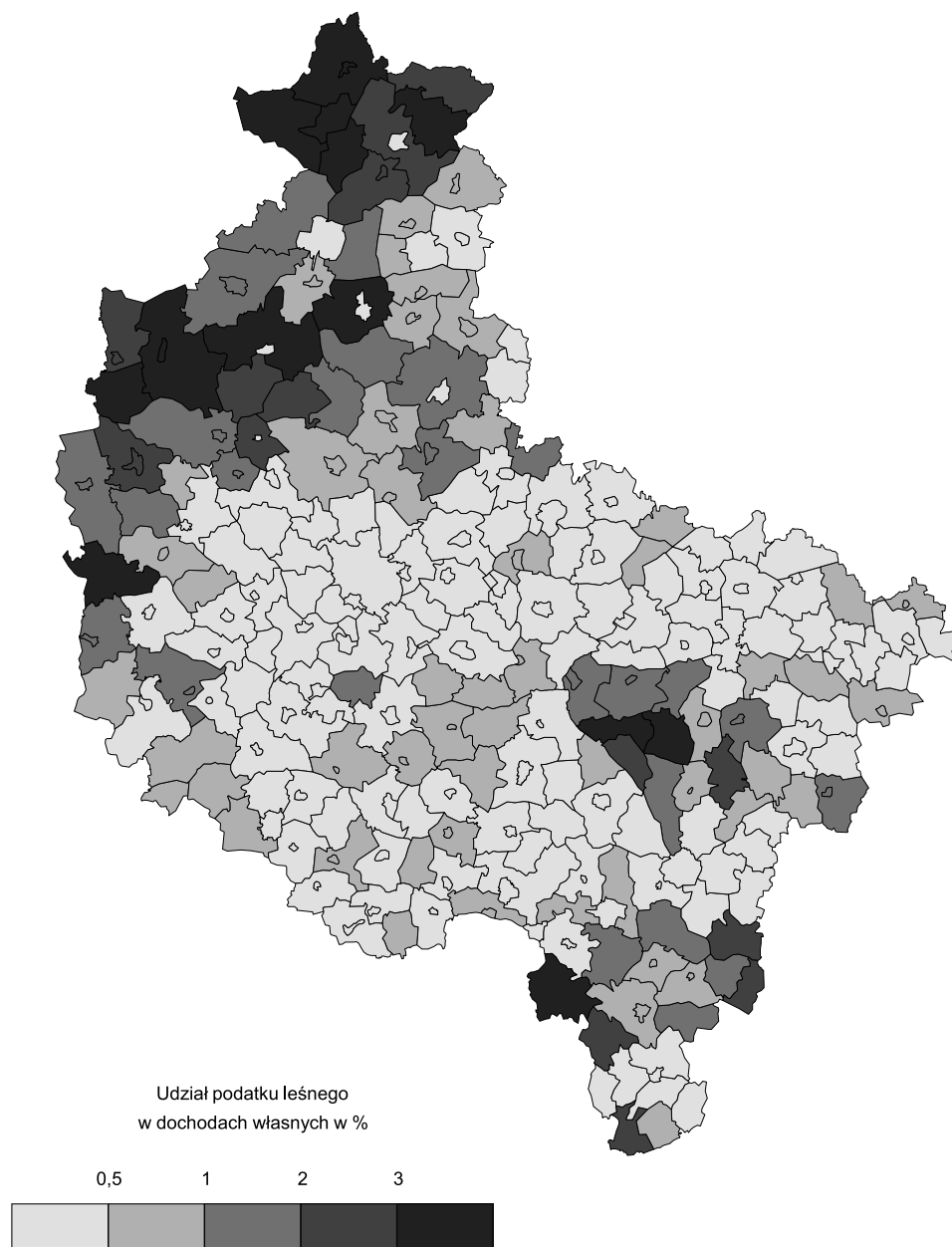
Źródło: opracowanie własne na podstawie Komunikatu Prezesa GUS z dnia 20 października z lat 2007–2016.

Tabela 2. Dochody gmin z podatku leśnego w układzie typów administracyjnych gmin w województwie wielkopolskim w latach 2008–2017

Typ gminy	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Wysokość dochodów z podatku leśnego (tys. zł)										
Ogółem	14006,1	14573,2	13188,7	15014,6	18127,1	18217,2	16773,3	18478,3	23715,3	23591,1
Miejskie	184,3	193,0	176,0	208,7	242,8	242,8	228,0	245,0	415,1	417,5
Miejsko-wiejskie	7423,4	7720,0	7002,8	7977,1	9590,4	9699,1	8929,9	9881,6	12785,1	12729,6
Wiejskie	6398,4	6660,2	6009,9	6828,8	8293,8	8275,3	7615,4	8351,6	10515,1	10444,1
W tym (%) (dochody z podatku leśnego gmin ogółem = 100%)										
Miejskie	1,3	1,3	1,3	1,4	1,3	1,3	1,4	1,3	1,8	1,8
Miejsko-wiejskie	53,0	53,0	53,1	53,1	52,9	53,2	53,2	53,5	53,9	54,0
Wiejskie	45,7	45,7	45,6	45,5	45,8	45,4	45,4	45,2	44,3	44,3
Poziom podatku leśnego (zł na mieszkańca)										
Ogółem	4,1	4,3	3,8	4,3	5,2	5,3	4,8	5,3	6,8	6,8
Miejskie	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Miejsko-wiejskie	5,6	5,8	5,2	5,9	7,1	7,2	6,5	7,2	9,2	9,1
Wiejskie	7,5	7,8	6,9	7,7	9,3	9,2	8,5	9,3	11,8	11,7

Udział podatku leśnego w dochodach własnych (%)											
Ogółem	0,26	0,27	0,23	0,25	0,28	0,28	0,28	0,24	0,25	0,31	0,28
Miejskie	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01	0,01
Miejsko-wiejskie	0,47	0,50	0,42	0,43	0,49	0,46	0,39	0,39	0,41	0,51	0,46
Wiejskie	0,65	0,67	0,55	0,58	0,66	0,63	0,54	0,54	0,55	0,66	0,62
Udział podatku leśnego w dochodach z tytułu podatków lokalnych (%) ¹											
Ogółem	0,81	0,84	0,73	0,79	0,87	0,83	0,73	0,73	0,77	0,95	0,89
Miejskie	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,03	0,05	0,04
Miejsko-wiejskie	1,21	1,22	1,07	1,13	1,22	1,16	1,01	1,01	1,07	1,31	1,21
Wiejskie	1,56	1,58	1,39	1,45	1,62	1,49	1,33	1,33	1,39	1,66	1,58

¹Suma dochodów z tytułu podatków rolnego, leśnego, od nieruchomości, od środków transportowych oraz od czynności cywilnoprawnych
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

Ryc. 2. Wpływy z podatku leśnego w dochodach własnych gmin w latach 2008–2017

Źródło: opracowanie własne.

Zwolnione z podatku leśnego są również podmioty prowadzące szeroko rozumianą działalność naukową, naukowo-dydaktyczną oraz dydaktyczną, a mianowicie: uczelnie, publiczne i niepubliczne szkoły, placówki naukowe Polskiej Akademii

Nauk, podmioty prowadzące zakłady pracy chronionej, instytuty badawcze oraz przedsiębiorstwa o statusie centrum badawczo-rozwojowego.

Dodatkowo ustawodawca pozwolił również radzie gminy na wprowadzenie, w drodze uchwały, innych niż określone w ustawie o podatku leśnym zwolnień przedmiotowych.

Zróżnicowanie dochodów gmin z tytułu podatku leśnego

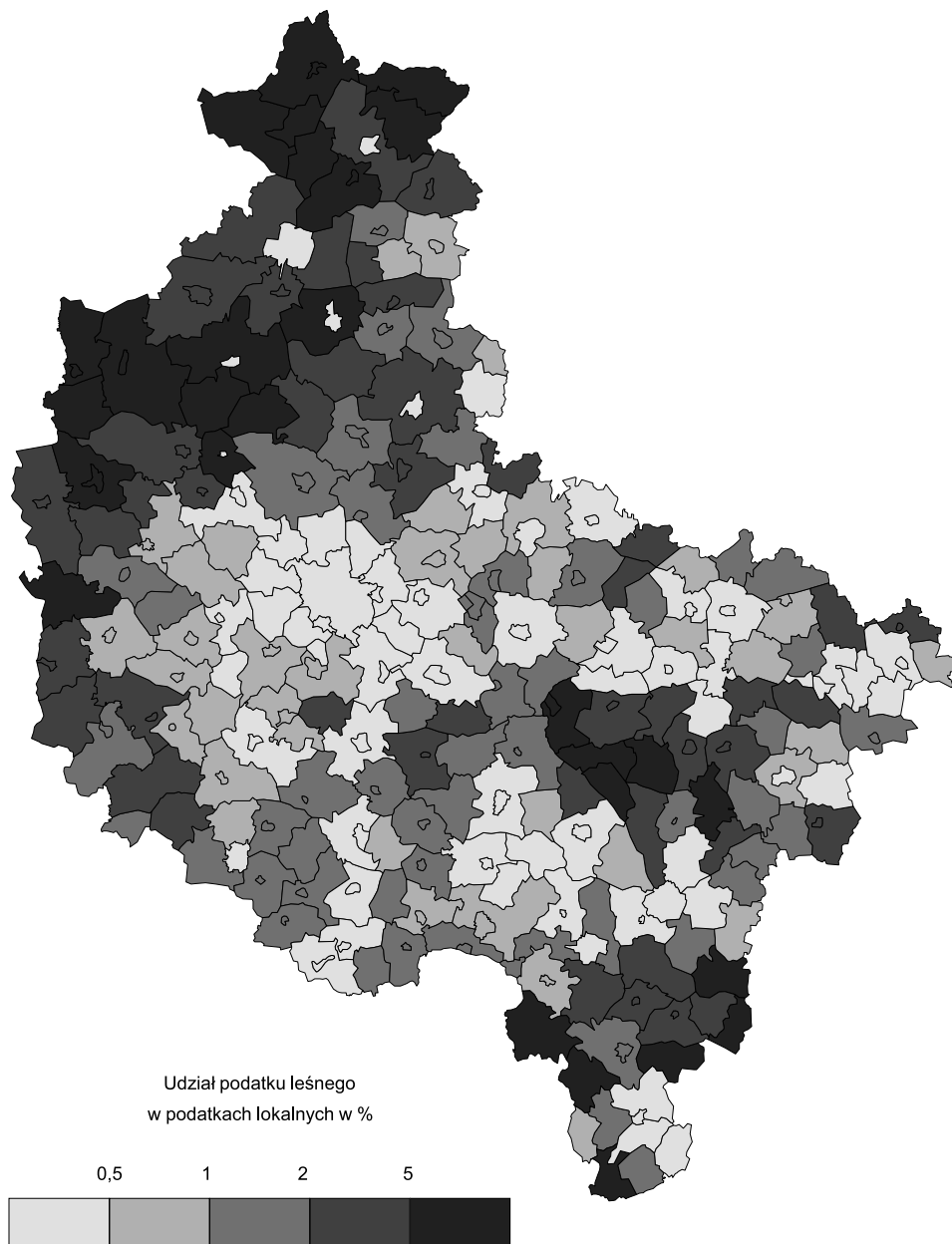
W latach 2008–2017 wpływy z podatku leśnego w województwie wielkopolskim wykazywały systematyczną tendencję wzrostową, do czego przyczynił się z pewnością coroczny wzrost stawki podatkowej. W porównaniu do 14 mln zł uzyskanych z tytułu podatku leśnego w 2008 r. kwota 23,6 mln zł w 2017 r. była wyższa o prawie 68%. Był to wzrost zbliżony do tego, jaki obserwowano na poziomie kraju (69%). Zdecydowanie najwyższe dochody z podatku leśnego w całym analizowanym okresie zaobserwowano w gminach miejsko-wiejskich, które zgromadziły ponad 53% ogółu dochodów z tytułu podatku leśnego wszystkich gmin w województwie wielkopolskim (tab. 2). Najmniejsze znaczenie fiskalne podatek ten miał w przypadku gmin miejskich, w których wpływy z podatku leśnego w 2017 r. stanowiły co najwyżej 1,8% ogółu dochodów z tego tytułu. Jednakże to w gminach miejskich dochody z tytułu podatku leśnego wzrosły od 2008 r. o ponad 126%, miejsko-wiejskich o 71%, a wiejskich o 63%. Pod względem wielkości uzyskiwanych dochodów z podatku leśnego w całym badanym okresie województwo wielkopolskie zajmowało czwarte miejsce w kraju, za województwami mazowieckim, warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim. Natomiast pod względem dynamiki zmian uplasowało się na miejscu ósmym, za województwami śląskim, podkarpackim, dolnośląskim, opolskim, małopolskim, świętokrzyskim i kujawsko-pomorskim.

O znaczeniu podatku leśnego jako źródła dochodów własnych gmin świadczy ich poziom w złotych per capita i udział w dochodach własnych oraz w dochodach z tytułu podatków lokalnych (tab. 2). Przeciętne wpływy z podatku leśnego w relacji do dochodów własnych wszystkich gmin województwa wielkopolskiego stanowiły relatywnie niewielką część. Najwyższy ich udział, na poziomie 0,31%, wystąpił w 2016 r., natomiast najniższy w 2010 r. – 0,23% ogółu dochodów własnych. W całym badanym okresie wskaźnik ten dla województwa wielkopolskiego

Tabela 3. Podział gmin ze względu na znaczenie dochodów z tytułu podatku leśnego w latach 2008–2017

Wyszczególnienie	Udział dochodów z podatku leśnego w dochodach własnych (w %)		
	> 0,266	< 0,266	
Roczne dochody własne gmin w zł/mieszkańca	> 1890,5	typ I 4 gminy	typ II 22 gminy
	< 1890,5	typ III 138 gmin	typ IV 62 gminy

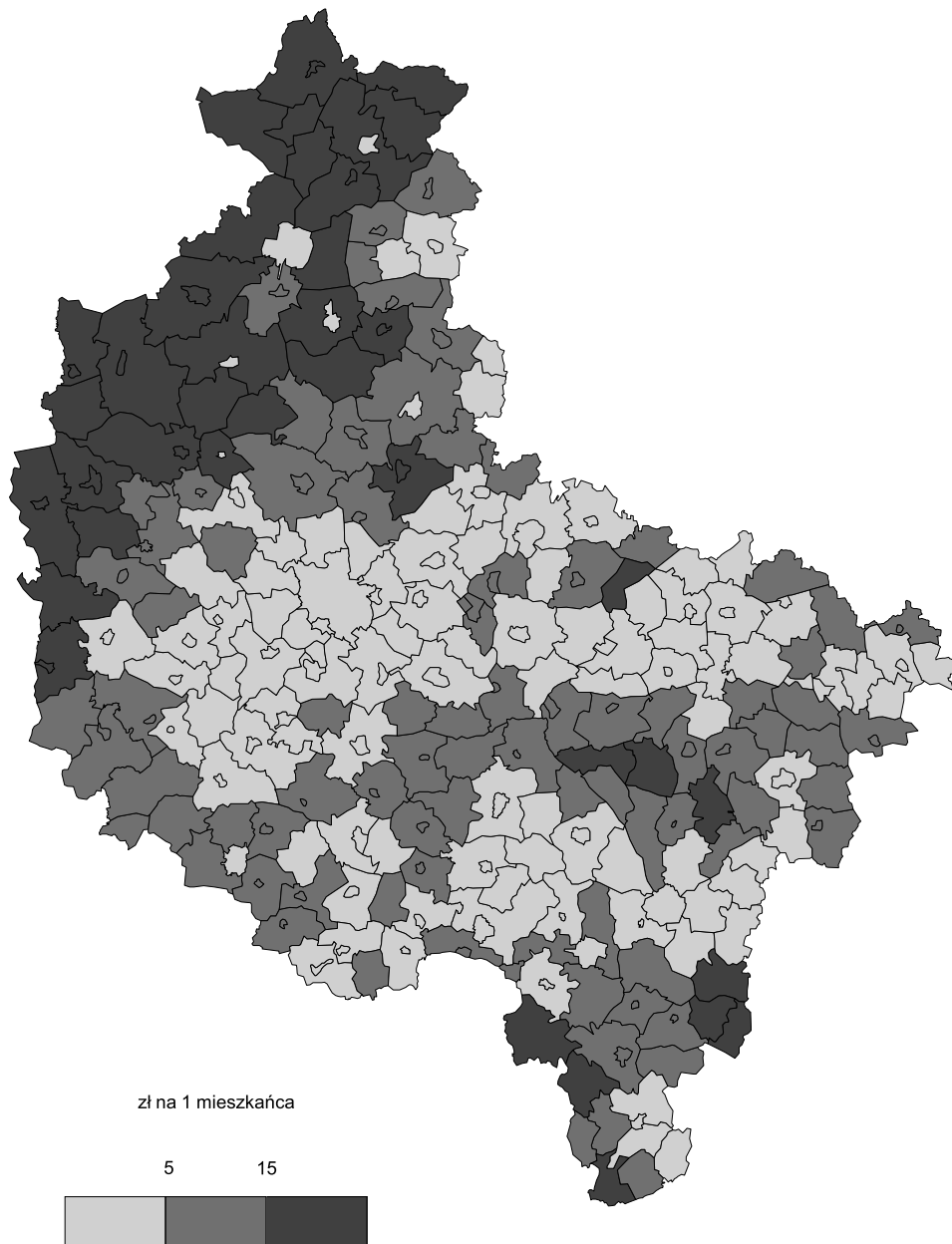
Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 3. Podatek leśny w dochodach z tytułu podatków lokalnych w latach 2008–2017

Źródło: opracowanie własne.

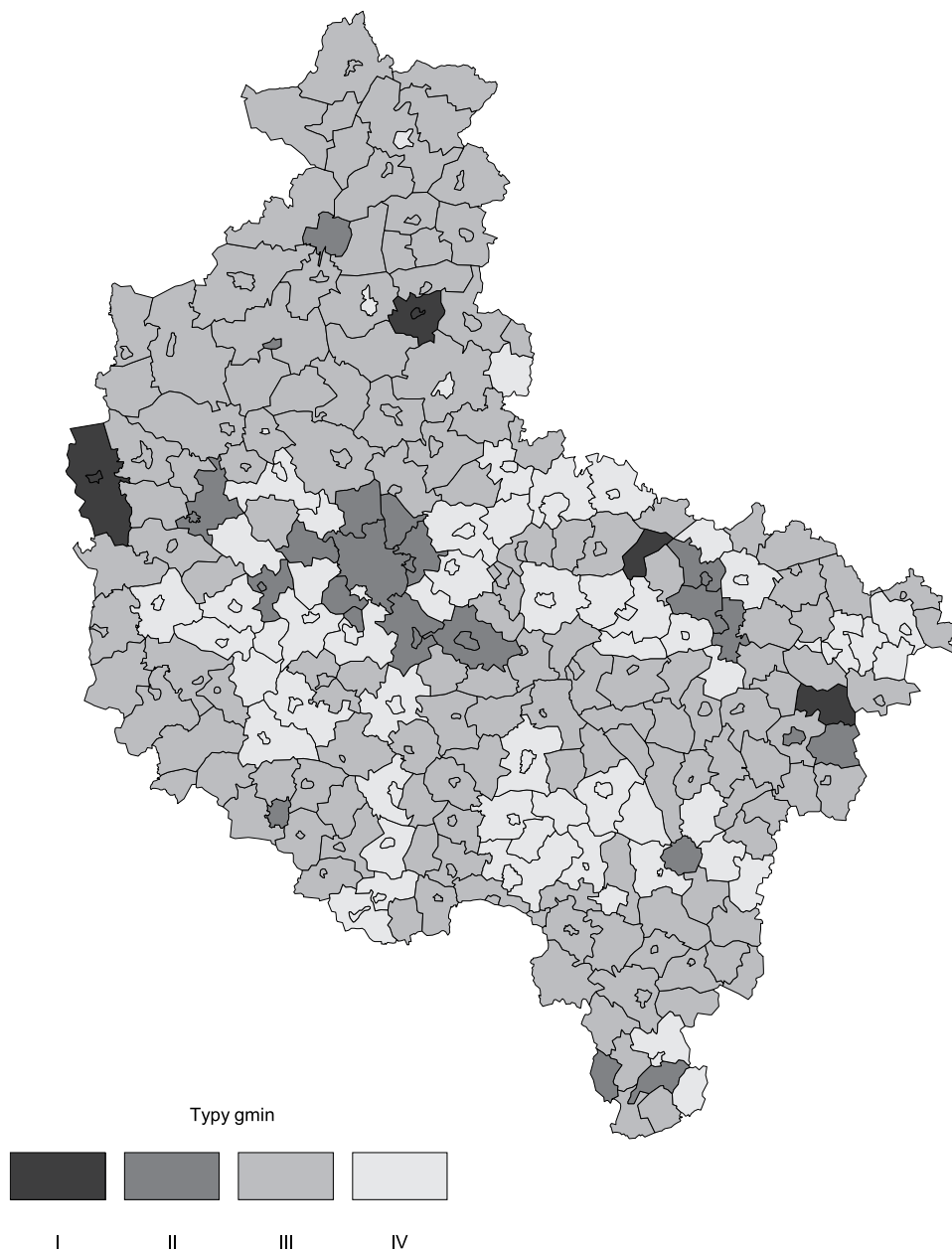
był zawsze nieco niższy niż w Polsce, przy czym wykazywał podobną tendencję zmian (ryc. 1). Na zmianę znaczenia dochodów gmin z tytułu podatku leśnego oprócz wysokości dochodów uzyskiwanych z tego źródła oddziałuje również

Ryc. 4. Dochody gmin z podatku leśnego w latach 2008–2017

Źródło: opracowanie własne.

dynamika pozostałych składników dochodów własnych. Wyższy udział wpływów z podatku leśnego w dochodach własnych występuje w grupie gmin wiejskich. Najwyższy ich udział zaobserwowano w 2009 r. – 0,67%, natomiast najniższy

Ryc. 5. Znaczenie dochodów z tytułu podatku leśnego w latach 2008–2017

Źródło: opracowanie własne.

w 2014 r. – 0,54%. Należy jednak zauważyć, że podatek leśny odgrywa w tych jednostkach samorządu terytorialnego relatywnie niewielką rolę i jego znacznie jako źródła dochodów własnych jest marginalne. Potwierdza to przeprowadzona

analiza korelacyjna, która wykazała, że im wyższy jest poziom samodzielności finansowej gmin wiejskich (mierzony wielkością dochodów własnych w złotych per capita), tym rola podatku leśnego jako źródła dochodów własnych jest mniejsza (związek ten, mimo że jest istotny statystycznie, jest relatywnie słaby). Zależność ta jest charakterystyczna również dla gmin miejsko-wiejskich. Natomiast w przypadku gmin miejskich okazała się nieistotna statystycznie.

Przestrzenne zróżnicowanie wpływów z podatku leśnego w dochodach własnych przedstawiono na rycinie 2. Wysoki udział podatku leśnego w dochodach własnych dotyczył gmin położonych w północnej i zachodniej części województwa, charakteryzujących się najwyższą lesistością. Na uwagę zasługują gminy, w których przekraczał on 3%, a w niektórych 4% (np. w Tarnówce – 4%, Jastrowiu – 4,6%, Drawsku – 4,8%, Miedzichowie – 7,3%). Dwa mniejsze skupienia tego typu gmin występują także we wschodniej i południowej części regionu. Na pozostałym obszarze województwa wpływy z tytułu podatku leśnego nie przekraczały 0,5% dochodów własnych. Duże dysproporcje przestrzenne analizowanego wskaźnika potwierdzają współczynniki zmienności, które w latach 2008–2015 przekraczały 134%, natomiast w okresie 2016–2017 kształtowały się na poziomie 126%.

Analizując strukturę dochodów z tytułu podatków lokalnych, można zauważyć, że podatek leśny odgrywa największą rolę również w gminach wiejskich. W podmiotach tych w całym analizowanym okresie stanowił on przeciętnie około 1,6% ogółu dochodów z podatków lokalnych, podczas gdy w gminach ogółem tylko niespełna 0,9% (tab. 2).

Udział podatku leśnego w dochodach z tytułu podatków lokalnych jest zróżnicowany przestrzennie (ryc. 3). Największa różnica w wartościach wskaźnika występuje między Kościanem i Turkiem, gdzie jest on najniższy i wynosi poniżej 0,01%, a gminą Miedzichowo, w której analizowany wskaźnik kształtuje się na poziomie 14,6%. Znaczny udział podatku leśnego w podatkach lokalnych występował też w gminach Drawsko (14,3%), Grodziec (12,9%), Wieleń (10,3%), Jastrowie (9,6%) i Lubasz (9,1%). Jednak w większości gmin (65, tj. 29%) analizowany wskaźnik nie przekraczał 0,5%. Są to przede wszystkim gminy wchodzące w skład aglomeracji poznańskiej oraz tworzące skupienia w okolicach Krotoszyna, Kalisza, Konina i Koła. Dla odmiany gmin, w których udział podatku leśnego w podatkach lokalnych przekraczał 5%, jest zdecydowanie mniej (27, tj. 12%). Tworzą one dwie koncentracje na północy województwa oraz występują pojedynczo w południowo-wschodniej części regionu. O dużych kontrastach pod względem uzyskiwanych wpływów z podatku leśnego w podatkach lokalnych świadczą także współczynniki zmienności przestrzennej, których wysokość do 2015 r. przekraczała 131%, a od 2016 r. utrzymuje się na poziomie 122%.

Gminy wiejskie wyróżnia również zdecydowanie najwyższy poziom dochodów z podatku leśnego w przeliczeniu na 1 osobę, w 2017 r. stanowiły one około 11,8 zł per capita, względem 6,8 zł per capita dla ogółu gmin w województwie wielkopolskim. Należy jednak zauważyć, że w latach 2008–2017 uwidoczniła się wyraźna tendencja wzrostowa w zakresie kształtowania się dochodów uzyskiwanych z tytułu podatku leśnego per capita we wszystkich kategoriach gmin. Na duże zróżnicowanie w ich poziomie wskazują wartości współczynników

zmienności, które w pierwszych ośmiu badanych latach wynosiły około 139%, a w okresie 2016–2017 kształtowały się na poziomie 128%.

W rozkładzie przestrzennym dochodów z podatku leśnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca zaznaczają się wyraźne dysproporcje między gminami położonymi w północno-zachodniej części województwa o wysokich dochodach z podatku leśnego per capita (powyżej 15 zł) a częścią środkową i południową, gdzie gminy, o niskich i przeciętnych wartościach wskaźnika tworzą naprzemiennie równoleżnikowe pasy (ryc. 4).

Postępowanie badawcze polegające na porównaniu gmin pod względem średniej wartości dochodów własnych per capita (1890,5 zł) i przeciętnego udziału dochodów z podatku leśnego w dochodach własnych (0,27%) pozwoliło na wydzielenie czterech ich typów (tab. 3). Pierwszy typ utworzyły cztery gminy: Brudzew, Margonin, Międzychód i Powidz. Gminy te charakteryzowały się dochodami własnymi per capita na poziomie 1,97 tys. zł do 3,65 tys. zł rocznie i udziałem dochodów z podatku leśnego w dochodach własnych w granicach 0,34–1,11%. Skład typu drugiego determinowany jest w znacznym stopniu poziomem rozwoju gospodarczego gmin. Typ ten tworzą jednostki administracyjne o relatywnie wysokim wskaźniku dochodów własnych per capita i stosunkowo niewielkim udziale dochodów z podatku leśnego w dochodach własnych. Dlatego też do tej grupy należą głównie gminy aglomeracji poznańskiej, miasta na prawach powiatu: Kalisz, Konin, Leszno oraz gminy miejskie, np. Czarnków, Piła, Turek. Najliczniejszy jest typ trzeci. Tworzą go gminy mniej zamożne o niskiej wartości wskaźnika obrazującego wysokość dochodów własnych per capita (poniżej średniej dla województwa) i relatywnie dużym znaczeniu dochodów z tytułu podatku leśnego dla dochodów gmin. Gminy tej grupy obejmują ponad 61% ogółu jednostek administracyjnych. Natomiast gminy o relatywnie niskich dochodach własnych i jednocześnie niższym od średniej udziale dochodów z podatku leśnego w dochodach własnych utworzyły typ czwarty. W jego skład weszły 62 gminy (27,4%). Tworzą one skupienia w środkowej, wschodniej i południowej części regionu (ryc. 5).

Zróźnicowanie gmin ze względu na znaczenie dochodów uzyskiwanych z tytułu podatku leśnego wynika przede wszystkim z:

- zamożności gmin (mierzonej m.in. wysokością dochodów własnych),
- posiadanej bazy podatkowej (powierzchni lasów),
- przyjętych rozwiązań prawnych (zwolnienia dla lasów poniżej 40 lat i wpisanych do rejestru zabytków, 50% stawki podatkowej dla lasów ochronnych, wchodzących w skład WPN i rezerwatów przyrody),
- polityki podatkowej gmin (korzystanie z możliwości obniżenia stawki podatkowej).

Podsumowanie

Badania pozwalają stwierdzić, że w latach 2008–2017:

1. Dochody budżetów gmin z podatku leśnego wzrosły z 14 mln zł w 2008 r. do 23,6 mln zł w 2017 r. Był to wzrost zbliżony to tego, jaki obserwowano

na poziomie kraju (69%). Pod względem wielkości uzyskiwanych dochodów z podatku leśnego województwo wielkopolskie uplasowało się na czwartym miejscu w kraju, a dynamiki zmian – na miejscu ósmym.

2. Mimo wyraźnego wzrostu wpływów z podatku leśnego, jego udział w dochodach własnych i podatkach lokalnych utrzymuje się na względnie stałym poziomie, co wynika z większej dynamiki dochodów z pozostałych źródeł.
3. Wpływy z tytułu podatku leśnego w relacji do dochodów własnych, dochodów z podatków lokalnych i per capita determinuje typ gminy. Zdecydowanie najwyższe ich wartości obserwuje się w gminach wiejskich. Gminy te ze względu na swój charakter mają na ogół większy udział lasów w powierzchni ogółem oraz są mniej zamożne, przez co dysponują mniejszymi dochodami własnymi.
4. Podatek leśny jest mało wydajnym źródłem dochodów gmin. Analiza współzależności wykazała, że im wyższy jest poziom samodzielności finansowej gmin, tym rola podatku leśnego jako źródła ich dochodów jest mniejsza.
5. Dochody gmin z podatku leśnego są istotnie zróżnicowane przestrzennie. Świadczą o tym współczynniki zmienności, które (dla wszystkich badanych wskaźników) przekraczały 131%. Najwyższe dochody uzyskiwały gminy o wysokiej lesistości, położone w północno-zachodniej części województwa, a najniższe rozmieszczone przede wszystkim w jego części środkowej.

Podatek leśny ma charakter majątkowy. Oznacza to, że obowiązek jego zapłaty wiąże się z faktem posiadania lasu, nie zaś z osiąganiem korzyści z posiadanej własności. Niewielkie znaczenie w dochodach gmin wpływów z tytułu podatku leśnego powinno skłonić je do poszukiwań alternatywnych źródeł dochodów. W głównej mierze są one zależne od rozwoju na ich terenie innych funkcji, np. usługowo-rezydencjalnej, co jednak dotyczy przede wszystkim gmin położonych w bezpośrednim sąsiedztwie lub bliskiej odległości od większych miast, czerpiących korzyści z suburbanizacji (Kozera 2017). Natomiast w gminach, w których przeważają funkcje leśne, wzrostu poziomu dochodów można upatrywać w przedsięwzięciach związanych z przetwórstwem i obróbką drewna, zbiorem i przetwórstwem płodów runa leśnego oraz z rozwojem turystyki wiejskiej. Korzyści z rozwoju turystyki dla lokalnej gospodarki wynikają z rozwoju przedsiębiorczości oraz dochodów uzyskiwanych z obecności turystów. Wskazany byłby także rozwój szkółkarstwa czy uprawa choinek.

Literatura

- Borszowski P., Stelmaszczyk K. 2016. Podatki i opłaty lokalne. Podatek rolny. Podatek leśny. Komentarz. Wyd. Wolters Kluwer, Warszawa.
- Chmielewska M. 2009. Podatek rolny w dochodach budżetowych gmin. Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. *Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 77: 187–197.
- Czempas J. 2016. Zmiany znaczenia podatku rolnego w budżetach gmin wiejskich województwa śląskiego (2006–2015). *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych*, 3: 5–25.
- Gruziel K. 2016. Podatek rolny jako źródło dochodów własnych gmin wiejskich w Polsce. *Roczniki Naukowe Seria*, XVI/6: 145–149.
- Hanusz A., Niezgoda A., Czernski P. 2009. Dochody budżetu jednostek samorządu terytorialnego. Wyd. Wolter Kluwer, Warszawa.

- Kańduła S., Śmiechowicz J. 2016. Podatki i opłaty lokalne w kontekście międzygminnych nierówności dochodowych. *Annales H – Oeconomia*, 50/1: 735–744.
- Kokot S. 2009. Analiza zmian w strukturze udziału dochodów związanych z opodatkowaniem nieruchomości w budżetach gmin województwa zachodniopomorskiego w latach 2002–2006. *Studia i Prace Wydziału Nauk Ekonomicznych i Zarządzania*, 15: 125–140.
- Kozera A. 2017. Podatek rolny jako źródło dochodów własnych gmin wiejskich w Polsce. *Roczniki Naukowe Ekonomii Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich*, 104/2: 76–86.
- Milewska A. 2017. Przestrzenne zróżnicowanie wpływów z tytułu podatku leśnego w gminach wiejskich w Polsce. *Roczniki Naukowe Seria, XIX/6*: 170–175.
- Motek P. 2005. Tendencje w gospodarce budżetowej gmin wiejskich woj. wielkopolskiego. *Studia Obszarów Wiejskich*, 8: 15–181.
- Motek P. 2006. Gospodarka finansowa samorządu terytorialnego w województwie wielkopolskim. *Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań*.
- Motek P. 2008. Poziom i struktura dochodów gmin powiatu poznańskiego w latach 2004–2006. [W:] T. Kaczmarek, A. Mizgajski (red.), *Powiat poznański. Jakość przestrzeni i jakość życia*. Bogucki Wyd. Naukowe, Poznań, s. 321–333.
- Motek P. 2011. Przestrzenne zróżnicowanie dochodów gmin z podatku rolnego. [W:] E. Kacprzak, A. Kołodziejczak (red.), *Regionalne zróżnicowanie rozwoju społeczno-gospodarczego na obszarach wiejskich*. Biuletyn Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej, 14: 43–55.
- Podstawka M. 2005. Podatek rolny od gruntów – jego ocena i potrzeba zmian. *Roczniki Naukowe Seria, VII/4*: 347–351.
- Potocki A. 2016. Opodatkowanie lasów a źródła finansowania gmin. *Rocznik Samorządowy*, 5: 201–215.
- Trojanek M. 2010. Podatek od nieruchomości, rolny i leśny jako źródło dochodów gmin województwa pomorskiego w latach 2005–2008. *Ekonomiczne Problemy Usług*, 8: 109–122.
- Utzig M. 2007. Podatek rolny jako źródło dochodów własnych gmin. *Zeszyty Naukowe SGGW w Warszawie. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 62: 17–27.
- Ustawa z dnia 30 października 2002 r. o podatku leśnym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1821).
- Ustawa z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 1982).
- Ustawa o lasach z dnia 28 września 1991 r. z późn. zm. (t.j. Dz.U. z 2017 r., poz. 788).
- Wojewodźc T. 2009. Znaczenie podatku rolnego w dochodach budżetowych gmin karpackich. *Roczniki Naukowe Seria, XI/4*: 356–360.
- Zaborek D., Czarnecki K. 2018. Podatki lokalne jako źródło dochodów samorządu gminnego. Analiza podatku od nieruchomości, podatku rolnego i leśnego w gminie Lidzbark w latach 2010–2015. *Prawo Budżetowe Państwa i Samorządu*, 2/6: 47–71.

Importance of forest tax in budget revenues of Wielkopolskie Voivodeship communes

Abstract: The work presents the importance of forest tax as the source of revenues of Wielkopolskie Voivodeship communes. What was determined was the amounts of and spatial differences in income from forest tax. The division into rural, urban and urban-rural communes was taken into account. The paper also sets out the legal basis for forest tax. The research involves the years 2008–2017. The studies conducted showed that forest tax plays the biggest role as the source of revenues in the budget economy of rural communes, although its significance in these self-government units is minor. Moreover, the higher the level of financial independence of communes, the minor the role of forest tax as the source of income.

Key words: forests, forest tax, commune revenues, spatial differences, Wielkopolskie Voivodeship